

vetkezetek történetének, falukrónikáknak a megírása, ösztönzés a helytörténeti kutatásokra, néprajzi gyűjtésekre. Gyakoriakká váltak a honismereti kiállítások és bemutatók megyénk városaiban, községeiben. Honismereti tevékenységünket segítő fontos eszközként kezeljük az évenként megjelentetett Csongrád megyei Honismereti Híradó kiadását is. Folyamatos feladatnak tartjuk a haladó történelmi és forradalmi hagyományok ápolását. Ennek figyelembevételével közreműködtünk az ópusztaszeri Nemzeti Emlékpark fejlesztésében és a munkás-paraszt szövetség jegyében évenként megszervezett Árpád-ünnepség megrendezésében. Honismereti tevékenységünk további erősödését fogja eredményezni az a megiszteltetés, hogy az idei nyári Országos Honismereti Akadémia Csongrád megyében kerül megrendezésre.

Márta Ferenc:

Táj, nép és történelem



Táj-nép-történelem: egymáshoz szorosan kapcsolódó, egymást feltételező fogalmak gondolat- és érzélemvilágunkban. A szemünk elé táruló táj természeti szépségei, földrajzi adottságai, nevezetességei mögött mindenkor ott érezzük, tudjuk azt az emberi közösséget, amelynek ez a terület a lakóhelye, életének, munkájának, örömeinek és megpróbáltatásainak is a színtere. És mindenkor élénk figyelemmel vizsgáljuk az ember és környezete megnyilatkozási formáit, a természet erőt önmaga szolgálatába állító emberi ész, akarat és alkotóerő eredményeit. A felfedezés örömeivel és kíváncsiságával tanulmányozzuk a tájegység múltjának szellemi és tárgyi hagyományait, szokásait és ismerkedünk jelenével, mai életével.

Életünk közösségek hálózatában, vonzásában éljük. E közösségek igényei, szokásai, értékrendjei és kötétségei alakítják egyéni vágyainkat, terveinket, formálják életünket. Tudatunkban él, hogy örökösei, folytatói vagyunk elődeink társadalómépítő munkájának.

Ránk hagyományozott élettapasztalataik, szakismereteik segítenek bennünket ahhoz, hogy saját életünket már jobb adottságok, feltételek között élhessük, mint ők tették, hiszen gazdagabbak vagyunk már az ő eredményeikkel. Életünk pedig értelmet, tartalmat nyer azzal, hogy tudjuk, a mi életünk munkájának is lesznek folytatói, örökösei, és közösségeinkben, közösségünkért végzett tevékenységünkkel hozzájárulunk családjunk, népünk, nemzetünk és a népek családja életének a gazdagításához.

Táj-nép-történelem kapcsolatának ezt az érzelmi megközelítést tükrözi nemzeti irodalmunknak egyik legértékesebb vonulata. *Janus Pannoniustól* napjainkig éppen legjelesebb, nemzeti öntudatunk alakításában legnagyobb szerepet betöltő költőink leírás valamiképpen mindig a néphez, a nemzethez, a történelemhez való tartozás kimondása.

Költészetünk igen mély befolyást gyakorló élményei mellett szemléletünket a népünk, közösségünk múltjáról kialakult képünk is formálja. A múlt ismeretére el-

sősorban azért van szükségünk, hogy önmagunkat, mai társadalmunkat, szocialista nemzetünk jelen fejlődésszakaszát egy, a múltból a jövőbe vezető folyamat részeként, annak állomásaként észleljük és értékeljük. A történelem fejlődésünk jövő távlatait segít jobban megérteni.

Napjainkban a társadalmi forradalmak, a tudományos-technikai forradalom és a kulturális forradalmak időszakát éljük. Társadalmi-politikai közérzetünket, nemzeti öntudatunkat meghatározza az a tény, hogy a szocialista társadalom építésének munkája során elért vívmányaink már a mi munkánk, tevékenységünk nyomán született történelmi jelentőségű eredmények. Szocialista hazafiságunk szilárd alapját saját munkánkkal szerzett eredményeink képezik, ezek erősítik nemzetj egységünket, öntudatunkat. A dolgozó nép alkotó ereje, közösségformáló és a közösséget is megőrző ereje volt az, amely fentartotta a hazát. Tudjuk, így volt ez a múltban is, és így lesz a jövőben is.

A szocialista hazafiság a cselekvő hazafiságot jelenti. A cselekvő hazafissággal kapcsolatban hangsúlyozni szeretném a kis közösségek és általában a közösségek jelentőségét a szocialista hazafiság érzésének kialakításában, igazi tartalmának tudatosításában. Mert érzelmi-gondolati tartalom nélkül a haza, a hazafiság fogalma csupán elvont kategóriává válik. A közösségekben élő ember számára a haza szeretete azt jelenti, hogy képességei, szellemi és fizikai adottságai teljes latbavetésével dolgozik a társadalmi munkamegosztásban neki jutó helyen. Munkájával, életmódjával, erkölcsi-emberi magatartásával bizonyítja hazaszeretetét, elkötelezettségét. A közösségi élet lényege az, hogy képessé válik-e az ember a közösségi gondolkodásra, cselekvésre, magáévá tudja-e tenni azt az elvet, hogy a közösség érdekét fölébe rendeli az egyéni érdekeknek. Az az ember, akiben ez az alapvető képesség és érzés nem fejlődött ki, aligha tudja a nagyobb közösségek, a nemzet érdekeit szolgálni, és nem marad számára más, mint az örök elégedetlenség az „ellenzékliség”, vagy a „búsma-gyarkodás”.

A hazafiság, a nemzeti öntudat gondolata, legnemesebb eszméink közé tartozik. De nem tekinthetjük valamiféle nagyon szép, erkölcsi, etikai eszményképnek, amelyet legfeljebb megközelíteni lehet, de elérni, valami „nagyot” tenni érdekében csak a kiválasztottaknak lehet. A cselekvő hazafiság számunkra a szocializmus iránti elkötelezettséget jelenti.

A népi demokratikus országokban történelmi fejlődésük eltérő hagyományai, sajátosságai ellenére is azonos vonás, hogy társadalmi elmaradottságuk felszámolásához és nemzeti felemelkedésük biztosításához történelmük során először a szocializmus építésével jutottak el. Mivel történelmileg nézve ennek az emberöltőkön átnyúló, az egész emberiség sorsát befolyásoló és végül is teljes felszabadulását eredményező új, objektív folyamatnak az elején vagyunk, szükséges, hogy a szocialista nemzet fogalmával is foglalkozzunk.

Alláspontunk szerint a szocialista nemzet — a munkásosztály harcának internacionalista jellege következtében — a szocialista nemzetek tágabb közösségének is tagja. A szocialista országok népei a munkáshatalomért és annak megvédéséért vívott harcukban, a társadalom gazdasági-politikai fejlesztése során más országok népeivel érdekközösségbe kerülnek. A történelmileg új típusú nemzetközi kapcsolataik rendszerében szükségessé és lehetővé válik a szocialista nemzeti érdekek egyeztetése, szerves összefonódása a közös, internacionalista érdekekkel.

Történelmi feladataink megvalósítását csak úgy tudjuk elképzelni, ha a szocialista világrendszer közösségének tagjaként haladunk előre és harcolunk az emberiség nagy családjának társadalmi felemelkedéséért és az emberiség békéjéért. A proletár internacionalizmus ezért számunkra elvi kérdés, nemzeti létünk iránti elkötelezettségünk egyik próbaköve. Elválaszthatatlannak tartjuk a szocialista hazafiság eszméjétől.

Célunk, feladatunk, hogy a magyar társadalom ne csak politikailag legyen egyetemes, hanem eszméileg, világnézeti kérdésekben is. Nemzeti hagyományaink erősítése közgondolkodásunkban fejlesztj a közösséghez való tartozás tudatát. A nemzeti hagyományok ápolása tehát objektíve szocialista társadalmunk belső összetartozását növeli. A nemzeti hagyomány ezért: erőforrás. Az utóbbi években nagymértékben megélenkült az érdeklődés történelmi hagyományaink, tapasztalataink, általában történelmi múltunk iránt. Egyre nagyobb figyelmet fordít társadalmunk a múlt kulturális értékeinek megmentésére, néprajzi tárgyak gyűjtésére, népzeneinkünk újralfedezésére, a helyi hagyományok, népszokások felelevenítésére és gondozására. Valóságos népmozgalommá vált a helyitörténetírás. A helyi krónikák, falvakról, városokról készült monográfiák, gyűjtemények, üzem- és intézménytörténeti kiadványok

és még felsorolni is sok, mennyiféle feldolgozás, hagyománymentő vállalkozás szolgálja a nemzeti hagyományok, értékek gondozását. Egészséges, igen jó szellemű mozgalom ez. Mutatja, hogy népünk a szocialista társadalom felépítésének alapvető gazdasági, politikai, társadalmi feladatainak megoldása után megindult a szellemi honfoglalás útján is.

Orvendetes tény, hogy a hagyománygyűjtés, gondozás munkájában milyen nagy figyelmet kap munkásmozgalmunknak, parasztságunk mozgalmainak, a munkásélet és a paraszti élet emlékeinek a felkutatása. Ez bizonyítja, hogy a ma élő ember e kultúrák jogos örökösének tekintheti magát és teljes joggal nemzeti kultúránk részének tekinti a dolgozó osztályok, a kétkezi munka névtelen millióinak a hagyományait, értékeit is.

Társadalmunk építésében, jövőnk formálásában a tudásnak, a tudománynak új, az eddigénél meghatározóbb szerep jut. A szocializmus viszonyai között a marxista társadalomtudományok a társadalom önismeretének fontos eszközei. Társadalomtudományaink fejlődését, a kutatók felelősségérzetének magas fokát mutatja az, hogy a nemzeti hagyományok ápolásának, gondozásának munkájából is kivesszük a részüket. A tudományágak természetéből adódó lehetőségek, adottságok által meghatározott keretek között napirendre került a nemzeti hagyományok feltárásának, közkinccsé tételének, kritikai feldolgozásának nagyigényű célkitűzése. A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázados történelmének legjobb tradícióit kívánjuk feléleszteni és folytatni ennek a munkálatnak a beindításával: Arany János, Eötvös József, Eötvös Lóránd felfogását, azt a szemléletet, amelyben a magyar tudomány nemzeti jellege és az egyetemes nemzeti kultúrában való beépülés igénye teljes harmóniába ötvöződött.

„A történelmi és kulturális hagyományaink, emlékeink komplex kutatása” című kutatási főirány a már régebben folyó munka új, magasabb szintű, az eddigénél jobban összehangolt, tervszerűbb szakaszának megalapozása, fokozatos kibővítése, történelmi szemléletünk, a nemzeti hagyományok marxista értelmezésén nyugvó komplex továbbfejlesztése. Keretébe tartozik a magyar etnikum és a magyar nyelv kialakulásának minden fontosabb kérdése: a polgári nemzet létrejöttének, valamint a szocialista nemzetté válás folyamatának vizsgálata, a magyar nép kultúrájának, a történelmi fejlődés e folyamatába ágyazott kutatása, különös tekintettel a Duna-völgyi környezetre való helyezésére, az együttélő nemzetiségekkel, és a szomszéd népekkel való kapcsolatainkra. Szerves részét alkotja a tervezett főiránynak a szocialista Magyarországon közvetlen előtörténetének kutatása.

A hazához, a nemzet múltjához való ösztönös és tudatos kötelekék ébrentartásában különleges szerepe van a múlt látható emlékeinek, a műemlékeknek, a történelmi emlékhelyeknek, a tárgyi emlékeknek. Ezeknek az emlékeknek a gondozásában, védelmében és gyarapításában műemlékvédelmünket, régészetünket hatalmas összegű állami és jelentős társadalmi támogatás segíti. A szakembergárda jól képzett, és hivatástudattal végzett munkája révén jelentős eredményeket mutatnak fel. Történelmi emlékeink mentésének, megóvásának, sorsának képe azonban nem megnyugtató. Nem szeretném, ha félremagyaroznák mondandómat. Nem az anyagi támogatás mértékéről van itt elsősorban szó, a támogatás összege most is tekintélyes, és évek óta emelkedik. De vajon társadalmi méretekben megteesszük-e mindazt, amennyire erőnkől, lehetőségeinkből, képességeinkből telnek? Erre a kérdésre csak azt tudom válaszolni, hogy: *nem*.

Rendszeresen kapjuk a vészjelzéseket, és esetenként saját magunk is tapasztaljuk a közömbösség, netörtődömség riasztó jeleit, és észlelhetjük egy szűk látókörű szemlélet megnyilvánulását, amely valamiféle praktizmus jegyében lekezeli az emlékek ügyét. Vajon hogyan nevelhetjük gyermekeinket, ifjúságunkat, közösségünket a munka szeretetére, az alkotó ember teljesítményeinek tiszteletére, megbecsülésére, ha hagyjuk, hogy szemünk előtt pusztuljanak ezek az emlékek! És mit várhatunk ezek után tőlük, milyen megbecsülést és mi munkánknak, a mi életünk eredményeinek?

Az emlékek mentése, ápolása társadalmi ügy, valamennyiünk ügye. Szükséges ehhez a társadalmi szervek hatékony támogatása, propagandatevékenysége. Ebből a munkából már eddig is aktívan kivette részét a honismereti mozgalom. Tekintse a jövőben is fontos feladatának ezt a komoly felelősségérzetet, türelmet és sok nehéz munkát jelentő, de alapvető jelentőségű küldetést.

Örömtelji dolog a honismereti mozgalomban, hogy egymás mellett — sőt gyakran együtt — tudnak dolgozni hivatásos kutatók a kutatói képzettséggel nem rendelkező társaikkal, és ebben az együttműködésben mindenki megtalálhatja az érdeklődésének,

képzettségének megfelelő munkát. A mozgalom színvonalas, értékes teljesítményeket tud felmutatni a múlt haladó hagyományainak és népünk jelenének, szellemi és tárgyi értékeinek bemutatásában, közkinccsé tételében. Egyes tudományágakban alapvető fontosságú művek készültek el. Különösen reményteljes tudományos életünk jövője szempontjából, hogy milyen népszerűvé és elterjedté vált a mozgalom az ifjúság körében. A mozgalomban végzett tevékenységnek az a sajátossága ugyanis, miszerint a résztvevők nem egyszerűen befogadók, hanem kezdeményezők és alkotók is egyfelől: jó iskolája a cselekvő hazafiság érzése, tudata kialakításának, másfelől: a tanulás legigényesebb, legmagasabb rendű formája.

Nagy megtiszteltetés és öröm volt számunkra, hogy a VI. Országos Honismereti Akadémia Csongrád megye bemutatását, megismerését tűzte ki céljául és „fővárosa”, Szeged adhatott otthont e találkozásnak. Úgy érzem, ez az elhatározás elismerése a honismereti mozgalom helyi eredményeinek is, de elsősorban a megye és Szeged városa történelmi és kulturális hagyományainak, emlékeinek, valamint országunk mai életében betöltött helyének, szerepének szől.

A felszabadulás után itt indult meg a demokratikus újjászületés: itt alakult meg a Függetlenségi Népfőnt, itt indult a pártok demokratikus koalíciója, itt volt először napilapja ennek a politikának. S itt jöttek létre először ennek a politikának a társadalmi szervezetei. Jeles, tudományos műhelyek, tudósok működtek Szegeden, akik kiemelkedő, nemzetközileg elismert eredményeket értek el; az egyetlen Nobel-díjas magyar tudós is, aki itthon végzett munkájáért kapta a kitüntetést, Szegeden működött.

Erdei Ferenc, akit szintén régi és erős szálak fűztek Szegedhez, a társadalomformálás legmagasabb rendű emberi feladatának tartotta azt, hogy: „egyszerre kell élnünk és cselekednünk az általános törvényszerűségek pályáján haladva, s az egyedi változatosság külön-külön érdekes változatai közepette”. Kétszeres izgalom vár tehát arra, aki belenérül egy-egy terület történeti vizsgálatába. Érzékelheti a konkrét egyedj esetek, jelenségek különleges ízt, színeit és izgalmasan érdekes kombinációit, ugyanakkor mindezek mögött általános ható törvényszerűség érvényesülését is észlelheti. A gondolatok, úgy érzem, tökéletesen illelnek a honismereti mozgalom igényes és tiszteletre méltó célkitűzéseire. Ezek megvalósításának értékes állomása a mostani Országos Honismereti Akadémia.

Dr. Koncz János:

A szocialista építőmunka és a társadalmi közgondolkodás fejlődése Csongrád megyében

A honismereti munka és a társadalmi közgondolkodás viszonyának elemzése több lehetőséget kínál. A közgondolkodás részeként a honismeretnek fontos feladata egy olyan reális múlt- és jelentudat kialakítása, amely nélkül a szocializmus fejlődése során mindinkább tervezhető jövő tudatos vállalása szegényebb lenne. A szocialista közgondolkodásunkat és a honismeretet egyaránt nem lehet a hazáról kialakított képek statikus egymásutániságának felfogni, hanem aszerint értékelhetjük ezeket, mint dinamikus fejlődésünk fontos vetületét.

A közgondolkodás tartamáról

Amikor a közgondolkodásról Csongrád megyében szólnak, természetesen országos tendenciákról beszélünk, bizonyos helyi tapasztalatokkal. Nincs ugyanis „Csongrád megyei közgondolkodás”, hanem egy általános társadalmi folyamat van, helyi sajátosságokkal. A közgondolkodás a szocialista fejlődés sajátosságaihoz tartozik, hiszen az antagonisztikus osztálytársadalmakban társadalmi közgondolkodásról nem lehet beszélni, ott ugyanis a társadalom gondolkodását, az ebben gyökerező cselekvést is antagonisztikus ellentétek feszítik. Az osztálytársadalmak uralkodó osztályának nem célja, hogy társadalmi közgondolkodás alakuljon ki. A legtöbb, amire törekszik, egyféle manipulált közvélemény, mely a jelenség felfogásától lehetőleg nem jut el a lényeglátásig. Hiszen ha társadalmi közgondolkodás alakul ki, annak nagyobb része objektíve eljut az osztálytársadalom ellentmondásainak felismeréséhez, következtetésekép-